

Umeå kommun
Individ- och familjenämnden
901 84 UMEÅ

Ärendet

Tillsyn av handläggning vid omplacering av barn och unga vid Individ- och familjenämnden i Umeå kommun.

Beslut

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ställer följande krav på åtgärder. Individ- och familjenämnden (nedan kallad nämnden) i Umeå ska säkerställa att:

1. överväganden om att ansöka om överflyttning av vårdnaden hos förvaltningsrätten sker efter att det enskilda barnet varit placerad i tre år i samma familjehem och därefter med regelbundenhet
2. överväganden om vårdnadsöverflyttning dokumenteras.
3. allmänna handlingar som begärs ut av enskild lämnas ut utan oskäligt dröjsmål.

Redovisning av vidtagna åtgärder ska ha inkommit till IVO **senast den 17 november**

Av redovisningen ska följande framgå:

- Vilka åtgärder huvudmannen vidtagit och planerar att vidta för att åtgärda bristerna samt tidsplan för dessa.
- Hur nämnden säkerställer att de vidtagna åtgärderna får önskad effekt.

Om huvudmannen inte uppfyller de i beslutet ställda kraven kan IVO komma att utfärda ett föreläggande. Föreläggandet kan vara förenat med vite.

Vid granskningen av ärendet har IVO även uppmärksammat att:

- nämnden inte i tillräcklig omfattning tydliggjort hur barnens bästa beaktats vid omplacering.
- nämnden har erbjudit familjehemmen utbildning och handledning. Nämnden har dock inte påvisat hur de underlättat deltagande för de familjehem som haft behov av insatserna.

- nämnden på ett tydligt sätt bör kommunicera de synpunkter/anmälningar som kommer gällande familjehem.

IVO finner inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av ovanstående, men påtalar nämndens ansvar att leva upp till de regler och bestämmelser som finns. IVO förutsätter därför att nämnden utifrån ansvaret för det systematiska kvalitetsarbetet vidtar insatser för att handläggningen ska vara rättssäker och av god kvalitet.

I övriga delar som granskats gällande nämndens handläggning av utredningar, orosanmälningar och familjehemsutredningar har IVO inte funnit brister.

Skälen för beslutet

Brister i övervägande av vårdnadsöverflyttning

IVO bedömer att nämnden inte kan påvisa att de övervägt att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § Föräldrabalk (1949:381), FB, när de aktuella barnen varit placerade i samma familjehem i tre år. Dokumentation av de skäl som vägs för eller emot att ansöka om överflyttning av vårdnaden saknas i ärendet. Då dokumentation saknas kan nämnden inte heller säkerställa att överväganden efter barnen varit placerade över tre år i samma familjehem skett med regelbundenhet. **IVO ställer därför krav på åtgärder i enlighet med punkt 1 och 2 i beslutet.**

Nämnden har i ett av sina yttranden redovisat att de vid ett tillfälle och efter att barnen varit placerade i samma familjehem i tre år övervägt vårdnadsöverflyttning. IVO begärde in dokumentationen som upprättats vid övervägandet och av den framgår att de skäl som övervägdes inför ansökan om en vårdnadsöverflyttning inte har dokumenterats. Det finns heller inte någon dokumentation som visar om överväganden skett regelbundet, exempelvis i samband med övervägande om fortsatt vård trots att nämnden enligt sin egen upprättade rutin då ska genomföra övervägandet.

När barnet har varit placerat i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden enligt 6 kap 8 § andra stycket socialtjänstlagen, (2001:453) SoL, särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § FB.

Och enligt 13 § tredje stycket Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, ska socialnämnden överväga överflyttning av vårdnaden om den unge varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes.

De överväganden som nämnden gör ska dokumenteras i enlighet med 4 kap 9 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamheter som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.

Nämnden har inte skyndsamt lämnat ut allmän handling

IVO bedömer att nämnden brustit, att vid begäran, skyndsamt lämna ut allmän handling. Vårdnadshavaren för barnen, begärde en kopia på familjehemsutredningen där hans barn varit placerad. Det dröjde ungefär två månader innan nämnden lämnade ut handlingen. Enligt yttrande från nämnden berodde det på en miss i kommunikationen mellan enhetschefen och socialsekreteraren. **IVO ställer med anledning av detta krav på att nämnden ska vidta åtgärder i enlighet med punkt 3 i beslutet.**

Enligt 2 kap. 12 § Tryckfrihetsförordningen (1949:105), TF ska en allmän handling som får lämnas ut på begäran, genast eller så snart det är möjligt tillhandahållas den som önskar ta del av den. Av 2 kap. 13 § TF framgår att en begäran om att få kopia av allmän handling ska behandlas skyndsamt. Om handlingen omfattas av socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400), OSL, har nämnden/myndigheten rätt till skäligt rådrum för en sekretessprövning.

JO har i ett flertal beslut uttalat att innebörden av skyndsamt är att besked i fråga om ett utlämnande bör lämnas redan samma dag som begäran har gjorts. Men någon eller några dagars fördröjning kan godtas om fördröjningen är nödvändig för att myndigheten ska kunna ta ställning till om den efterfrågade handlingen är allmän eller offentlig. Se t.ex. JO-beslut 2016-01-29 med dnr. 4634-2015.

Barnets bästa är inte tydligt beskrivet i beslutsunderlag

IVO bedömer att nämnden inte har tydliggjort hur barnens bästa beaktats vid beslut om omplacering. Vad som är barnets bästa definieras inte närmare i SoL eller LVU. Inte heller i barnkonventionen finns någon definition. Vad som är barnets bästa kan inte fastställas objektivt utan är resultatet av en avvägningsbedömning i varje enskilt fall och är ytterst upp till socialnämnden respektive domstol att bedöma. Mot bakgrund av ovanstående ställer IVO inte krav på åtgärd, men uppmanar nämnden att fortsättningsvis tydligt redogöra för och dokumentera hur barnens bästa har beaktats och huruvida barnens bedömda behov tillgodoses eller inte i den aktuella placeringen.

I två av nämndens yttranden framkommer att de alltid beaktar barnets bästa vid sina bedömningar. I de beslutsunderlag som IVO tagit del av går det inte att utläsa på vilket sätt barnens behov inte kan tillgodoses av familjehemmet. I beslutsunderlagen som föranledde omplaceringarna har nämnden i två fall dokumenterat under rubriken "Barnets bästa". Den information som framkommer där påvisar inte hur barnets bästa beaktats, bara att det gjorts. I två andra beslutsunderlag har nämnden inte använt sig av eller noterat något under någon sådan rubrik. IVO kan inte från beslutsunderlagen utläsa kopplingen mellan bedömningen av barnets bästa och dess behov, ställt mot bedömningen av behov av omplacering. I ett ärende har även barn- och ungdomspsykiatri, BUP, inkommit med en anmälan till nämnden

utifrån oro om att en omplacering och separation för det aktuella barnet innebär allvarliga risker för barnets mående. Denna uppgift har sedan inte bedömts i beslutsunderlaget.

Vad som är barnets bästa ska vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn, vilket framgår av 1 kap. 2 §, SoL. Vidare framgår vikten av att den unge får relevant information och får föra fram sina åsikter enligt 11 kap. 10 § SoL. Detta förutsätter att nämnden synliggör och bedömer vad som är barnets bästa samt dokumenterar det enligt 4 kap. 18 § SOSFS 2014:5.

Nämndens ansvar för att familjehem kan delta vid utbildningar och handledning

IVO vill påtala att det är nämndens ansvar att se till att de familjehem som anlitas, ges möjlighet att ta del av den utbildning och handledning som är nödvändig för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

Nämnden har i två av sina yttranden beskrivit att de erbjudit de aktuella familjehemmen stöd och handledning. Samtliga familjehem har dock inte haft möjlighet att delta när handledning eller utbildning erbjudits, vilket nämnden senare kritiserat i sin utredning när omplacering skulle ske från ett av familjehemmen. Samma familjehem anser att det var först efter att de efterfrågat handledning/utbildning som nämnden erbjöd detta. IVO vill därför uppmärksamma nämnden på att även om nämnden erbjuder familjehem stöd och handledning, bör de enligt prop. 2012/13:10 (Stärkt stöd och skydd för barn och unga) s.72, även på olika sätt underlätta för deltagande i utbildningen. Utbildning och handledning kan i vissa fall vara förutsättningen för att barn kan placeras och tillförsäkras det stöd som de har behov av. Genom utbildning och handledning kan även eventuella omplaceringar förhindras.

Enligt 6 kap. 7 a §, SoL, ska socialnämnden i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård och boende lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också enligt 6 kap. 6 c §, SoL, tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem eller jourhem.

Kommunicering av synpunkter som rör familjehem

IVO vill uppmärksamma nämnden på vikten av att ge familjehemmen möjlighet att yttra sig över information som kommit till nämndens kännedom och som rör dem. IVO vill dock betona att socialnämnden har en skyldighet att agera för att ta till vara de placerade barnens bästa och intressen, dvs. att se till att barnen får god vård. Även obevisade och lösa misstankar om att familjehemsföräldrarna inte uppfyller ovanstående krav kan således leda till att familjehemsuppdraget tas tillbaka. Ofta måste dock hänsynen till de placerade barnen bästa, dvs. att de inte omplaceras utan att negativa påståenden om familjehemmet undersöks noggrant.

Enligt nämndens samtliga yttranden har aktuella omplaceringar till viss del föranletts av orosanmälan eller annan information om förhållanden i aktuella familjehem. Enligt yttrande har nämnden kommunicerat dessa uppgifter och familjehemmen har getts möjlighet att bemöta det som framkommit. Familjehemmen anger dock att de inte getts möjlighet att bemöta uppgifterna på ett bra sätt och att flertalet uppgifter som framkommit är felaktiga.

När ett familjehem får anmärkningar mot sig bör familjehemsföräldrarna ges möjlighet att yttra sig. Utredningen ska sedan syfta till att klarlägga de omständigheter som föranlett anmälan och som är av betydelse för barnets situation och hälsa. Detta framgår av JO-uttalanden, JO 2005/06 s.242 samt JO 2006/07 s. 305.

Handläggning av utredningar, orosanmälningar och familjehemsutredningar

IVO bedömer att nämnden i övrigt har handlagt ärendena korrekt. Det finns upprättade vård- och genomförandeplaner, vården har övervägts, familjehemsutredningar har genomförts och anmälningar har bedömts och handlagts. IVO uttalar sig därför inte ytterligare i detta avseende.

Underlag

- Flertalet anmälningar från enskilda som inkom till IVO under perioden 13 december 2016 till och med 9 januari 2017
- Nämndens yttranden (tre stycken) med sammanträdesprotokoll samt handlingar som inkom till IVO den 29 mars 2017
- Kompletterande handlingar som begärts från nämnden och som inkom till IVO den 8 september 2017
- Kompletterande handlingar från anmälare som inkom till IVO under perioden 17 januari 2017 till och med 10 september 2017.
- En av anmälarnas bemötande av nämndens yttrande som inkom till IVO den 3 april 2017.

Ytterligare information

Enligt 13 kap.1 § SoL, utövar IVO tillsyn över socialtjänsten. Tillsynen innebär enligt 13 kap. 2 § SoL en granskning av att verksamheten uppfyller de krav och mål enligt lagar och andra föreskrifter samt beslut som meddelats med stöd av sådana föreskrifter. IVO har genomfört en egeninitierad verksamhetstillsyn av hur nämnden handlagt fem ärenden gällande omplacering av barn och unga från familjehem. Placeringarna har varit enligt både SoL och LVU.

Beslut i detta ärende har fattats av enhetschef Pia Karlsson. I den slutliga handläggningen har inspektörerna Sofia Kerttu och Rolf Svanold deltagit. Inspektören Robert Wass har varit föredragande.

För Inspektionen för vård och omsorg

Pia Karlsson

Robert Wass